

Selvskading og selvmord som tema i læreplanverket

I barne- og ungdomsårene er utvikling av et positivt selvbilde og en trygg identitet avgjørende. Selvskading eller selvmord er ikke nevnt i noen læreplaner. Likevel kan kompetansemål i ulike fag være egnet til å ta opp sider ved elevenes liv og helse som har betydning for forebygging av selvskading og selvmord.

ARTIKKEL | SIST ENDRET: 12.01.2021

Opplæringen i fag skal skje i lys av det verdimeslige grunnlaget i Overordnet del av læreplanverket.

Kompetansemål knyttet til roller, forventninger, normer og temaer som seksualitet, grensesetting og rusmidler kan ha betydning i det selvmordsforebyggende arbeidet i skolene.

Vi vil først se på aktuelle kompetansemål i grunnskolen, som alle elevene møter. Etter hvert som Fagfornyelsen skrider fram for programfagene i videregående opplæring vil vi peke på kompetansemål i videregående opplæring der tematikken kan tas opp.

Tverrfaglige tema: Folkehelse og livsmestring

Læreplanverket har tre tverrfaglige temaer som berører sentrale samfunnsutfordringer. Folkehelse og livsmestring er ett av de tverrfaglige temaene som skal gi elevene kompetanse som fremmer god psykisk og fysisk helse, og som gir muligheter til å ta ansvarlige livsvalg.

Overordnet del beskriver innholdet i hvert av de tverrfaglige temaene. I "Om faget" i læreplanene kan dere se hvilket innhold fra de tverrfaglige temaene som er relevant i det enkelte faget. Kompetansemålene beskriver hva elevene skal lære innenfor temaene. Hvert tema inngår i fag bare der de er en sentral del av det faglige innholdet.

Samfunnsfag

Samfunnsfagplanen har mål knyttet til kjønn, seksualitet, grensesetting og normer, og til elevmedvirkning. Disse målene kan være utgangspunkt for undervisning som kan ha betydning for bevissthet rundt selvmordsproblematikk og forebygging av selvskading og selvmord.

Tverrfaglig tema folkehelse og livsmeistring i samfunnsfag

Følgende tekst er utdrag fra læreplanen, som er fastsatt på nynorsk.

I samfunnsfaget handlar det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring om at elevane skal bli bevisste på sin eigen identitet og si eiga identitetsutvikling og forstå individet som ein del av ulike fellesskap. Innsikt i korleis relasjonar og tilhøyrse blir påverka av samhandling med andre, òg digitalt, er ein del av kompetansen i faget. Faget skal bidra til at elevane kan gjere gode livsval og handtere utfordringar knytte til seksualitet, personleg økonomi, rus, utanforskap og digital samhandling.

Faget skal òg bidra til å skape forståing, respekt og toleranse for mangfald og andre sine verdiar og livsval, og gi perspektiv på kva eit godt liv kan vere. Gjennom faget skal elevane kunne identifisere område der menneskeverdet blir utfordra, til dømes i samband med menneskehandel og slaveri i vår tid, og peike på tiltak for å verne om dei grunnleggjande behova menneske har.

Mål for opplæringen etter 2. årstrinn er at eleven skal kunne:

- samtale om vennskap og tilhøyrse og kva som påverkar relasjonar
- samtale om moglegheiter og utfordringar ved digital samhandling
- samtale om kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og korleis eigne og andre sine grenser kan uttrykkjast og respekterast

Mål for opplæringen etter 4. årstrinn er at eleven skal kunne:

- samtale om kvifor det oppstår konflikter i skule- og nærmiljøet, lytte til andre si meining og samarbeide med andre om å finne konstruktive løysinga
- presentere menneskerettar og rettar barn har, reflektere og over kvifor desse rettane finst
- samtale om identitet, mangfald og fellesskap og reflektere over korleis det kan opplevast ikkje å vere ein del av fellesskapet
- samtale om reglar og normer for personvern, deling og beskyttelse av informasjon og om kva det vil seie å bruke dømmekraft i digital samhandling
- samtale om grenser knytte til kropp, kva vald og seksuelle overgrep er, og kvar ein kan få hjelp dersom ein blir utsett for vald og seksuelle overgrep

Mål for opplæringen etter 7. årstrinn er at eleven skal kunne:

- utforske ulike sider ved mangfold i Noreg og reflektere over menneska sine behov for å vere seg sjølv og for å høyre til i fellesskap
- reflektere over korleis kommersiell påverknad kan verke inn på forbruk, personleg økonomi og sjølvbilete
- reflektere over korleis ein sjølv og andre deltek i digital samhandling, og drøfte kva det vil seie å bruke dømmekraft sett i lys av reglar, normer og grense
- reflektere over variasjonar i identitetar, seksuell orientering og kjønnsuttrykk, og eigne og andre sine grenser knytte til kjensler, kropp, kjønn og seksualitet og drøfte kva ein kan gjere om grenser blir brotne

Mål for opplæringen etter 10. årstrinn er at eleven skal kunne:

- utforske og beskrive korleis menneske- og urfolksrettar og andre internasjonale avtalar og samarbeid har betydning for nasjonal politikk, livet til menneske, likestilling og likeverd
- reflektere over likskapar og ulikskapar i identitetar, levesett og kulturuttrykk og drøfte moglegheiter og utfordringar ved mangfal
- utforske og reflektere over eigne digitale spor og høvet til å få sletta spora og å verne om retten ein sjølv og andre har til privatliv, personvern og opphavsrett
- reflektere over korleis identitet, sjølvbilete og eigne grenser blir utvikla og utfordra i ulike fellesskap, og presentere forslag til korleis ein kan handtere påverknad og uønskte hendingar

KRLE

KRLE-planen har mål knyttet til eksistensielle spørsmål, etikk og relasjonar mellom mennesker som kan være utgangspunkt for undervisning.

Tverrfaglig tema folkehelse og livsmeistring i KRLE

Følgende tekst er utdrag fra læreplanen, som er fastsatt på nynorsk.

I KRLE handler det tverrfaglige temaet folkehelse og livsmeistring om at elevene skal få utforske eksistensielle spørsmål og svar. Arbeidet med faget gir elevene kunnskap om menneskeverdet og hvordan dette forankres i ulike religioner og livssyn. Faget bidrar til å utvikle elevenes evne til å reflektere over etiske spørsmål og problemstillinger som gjelder identitet, kjønn, seksualitet og psykisk helse.

Mål for opplæringen etter 4 årstrinn er at eleven skal kunne:

- identifisere og reflektere over etiske spørsmål
- sette seg inn i og formidle egne og andres tanker, følelser og erfaringer
- samtale om hva menneskeverd, respekt og toleranse betyr og hva det innebærer for hvordan vi lever sammen

Mål for opplæringen etter 7. trinn er at eleven skal kunne:

- utforske og beskrive egne og andres perspektiver i etiske dilemmaer knyttet til hverdags- og samfunnsutfordringer
- reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til menneskets levesett og levekår og klodens framtid

Mål for opplæringen etter 10 trinn er at eleven skal kunne:

- reflektere over eksistensielle spørsmål knyttet til det å vokse opp og leve i et mangfoldig og globalt samfunn
- identifisere og drøfte etiske problemstillinger knyttet til ulike former for kommunikasjon

Kroppsøving

Kroppsøvingfaget har mål knyttet til kroppskultur, livsstil og helse som kan ha betydning for psykisk og fysisk helse.

Tverrfaglig tema folkehelse og livsmeistring i kroppsøving

I kroppsøving handlar det tverrfaglege temaet folkehelse og livsmeistring om å fremje god psykisk og fysisk helse og gi elevane verktøy til å ta ansvarlege livsval. Faget skal fremje eit positivt sjølvbilete som kan gi elevane ein trygg identitet. Faget skal medverke til at elevane får kunnskap om ulike perspektiv på bevegelsesaktivitetar og helse. Elevane skal òg lære å forvalte helse som ressurs på ein måte som gagnar den enkelte, og lære å ta val som er gode for eiga og andre si helse gjennom livet.

Mål for opplæringa etter 4. årssteget er at eleven skal kunne:

- forstå kroppsleg ulikskap mellom seg sjølv og andre, og inkludere andre i ulike bevegelsesaktivitetar

Mål for opplæringa etter 7. årssteget er at eleven skal kunne:

- forstå ulikskapar mellom seg sjølv og andre og delta i bevegelsesaktivitetar som kan vere tilpassa ikkje berre egne føresetnader, men òg andre sine

Mål for opplæringa etter 10. årssteget er at eleven skal kunne:

- reflektere over korleis ulike framstillingar av kropp i media og samfunnet påverkar bevegelsesaktivitet, kroppsidentitet og sjølvbiletet
- bruke egne ferdigheiter og kunnskapar på ein slik måte at det kan medverke til framgang for andre
- anerkjenne ulikskap mellom seg sjølv og andre i bevegelsesaktivitetar og inkludere alle, uavhengig av føresetnader

Mål for opplæringa etter Vg1 er at eleven skal kunne:

- bruke egne ferdigheiter og kunnskapar til å samarbeide og bidra til å gjere andre gode i aktivitet og samspel